

Fortiden er ikke hvad den har været

Knut
Kjeldstadli

- en indføring i historiefaget

ROSKILDE
UNIVERSITETS
FORLAG

Kvindehistorie

Gennemgangen af disciplinerne inden for faget viser, at inddelingen ikke er selvfølgelig. Et fag er formet af institutionelle såvel som af intellektuelle forhold. Nye felter skabes faginternt, men også som en følge af bevægelser ude i samfundet, ofte drevet frem i strid med eksisterende mønstre ved forsknings- og læreanstalter. Kvindehistorie er et felt, som tydeligt demonstrerer denne form for sammenhæng.

Selvom der blev skrevet om kvinder i historiefagets tidlige år, skød arbejdet med emnet først virkelig fart med den nye kvindebevægelse i 1970'erne. I begyndelsen havde forskningen to begrundelser.

Den begyndte som et ønske om at komplettere den eksisterende historieskrivning ved at synliggøre kvinderne, at vise at kvinder *også* havde en historie, at løfte dem ind i den almene historie. Kvindehistorikerne skrev om kvinder på områder, hvor det var mænd der dominerede, eksempelvis om de organisationer som kæmpede for kvindelig stemmeret, eller om kvindelige fagforeninger. Og de skrev om emner som i særlig grad blev forbundet med kvinders liv. Således stod kvindeforskerne socialhistorien nær, med deres interesse for levevilkår, arbejdsdeling i husholdet og menneskelig reproduktion.

Parallelt hermed eksisterede en holdning, som gik ud på, at historien ikke bare skulle suppleres, men måtte nyskrives ud fra et kvindeperspektiv, ja ud fra en egen kvindeforskningsmetode. Mangt og meget ville da vise sig at være anderledes, fra periodiseringer til forklaringer på samfundsfænomener. Den mest radikale formulering var, at 'history' skulle erstattes af 'her story'. Synspunktet havde en kritisk, kønspolitisk brod – 'her story' skulle vise det patriarkalske samfunds kvindeundertrykkelse, bidrage til at opbygge kvindelig identitet og fremme feministisk praksis.

Den nye kvindehistorie blev mødt med en blanding af uforpligtende velvilje og afvisning. At studere 'kvinder' var ikke grundlag for en egen disciplin, blev det hævdet, selvom kvindeforskning havde sin plads som et mere afgrænset 'projekt' inden for andre discipliner. Som tema betragtet var 'kvinder' ingen gruppe, endsize et eget samfund eller samfundsområde; hovedargumentet var, at kvinderne indbyrdes ikke havde nogen speciel måde at agere på, som skilte dem ud og bandt dem sammen. Dermed havde deres handlinger ingen effekt på samfundet; de *handlede* ikke i egenskab af at være kvinder, selvom de nok blev behandlet som sådan. Egenskaben 'at være kvinde' havde heller ikke større forklaringskraft end alder, race eller klasse; at nærme sig forskellige emner ud fra et kvindeperspektiv kunne ikke forsvare, at man skulle lave en egen disciplin. 'Kvindelighed' eller 'kvindelige kønsroller' varierede dramatisk fra kultur til kultur.

Kritikken blev til dels udviklet inden for kvindeforskningen selv. For det første var man kommet til at anse kategorien 'køn' for mere central end kategorien 'kvinde'. Dernæst havde man udviklet en skelnen mellem biologisk køn og socialt køn (mellem 'sex' og 'gender', som det hedder på engelsk). Man bibeholdte en opfattelse af, at kønsforskelle også har en afgørende biologisk basis – det er kun kvinder, der føder, og seksualitet er et menneskeligt grundtræk. Men interessen gik i retning af variationerne, af hvordan 'køn' blev socialt og historisk skabt. Og

endelig blev kønsrelationerne sat i centrum: Hvordan 'kvindelighed' blev udformet i et samfund måtte forstås i forhold til 'mandligheden' – og vice versa.

Det centrale begreb blev 'kønssystem', som omfatter både materielle og mentale strukturer. Med 'kønssystem' henledte man opmærksomheden på det faktum, at trods alle de enorme uligheder mellem samfund, så eksisterede der overalt en systematisk kønsforskel. En deling mellem kønnene var et stabilt træk i de menneskelige samfund. Opgaven blev todelt – at forstå hvad der skabte, opretholdt og ændrede dette system og at anvende indsigten om et omfattende kønssystem på andre felter. Selvom mange kønsbestemte handlinger ikke foregik kollektivt, kunne de have en enorm effekt, som når mange enkeltmenneskers brug af prævention fører til synkende fødselstal totalt. Det blev også en udfordring – der dog endnu ikke har været taget særlig meget op – at spørge hvad det indebar, at historiske aktører var mænd. Hvordan hang politisk og militær adfærd sammen med forskellige tiders forestillinger om mandlighed?

Med et sådant program står kvindehistorien over for et dilemma: De faglige grunde til at den burde integreres i, befrugte og udvikle almenhistorien er stærke. Samtidig er afgrænsningen af kvindehistorie ikke mere vilkårlig end afgrænsningen af mange andre discipliner. Og praktisk, taktisk taler erfaringerne med etableret mandsmagt for, at feltet kun kan bevares dersom det opretholder en egen, separat virksomhed. Kvindehistoriens problem er som grisens, da hønen foreslog, at de to skulle slå sig sammen for at lave æg og bacon: et perfekt sammensat produkt, men den ene producent bukker under.

Historie udenom historiefaget

Som universitetsfag er historie ikke alene om at interessere sig for fortiden. For det første har man inden for flere videnskaber og samfundsfelter set behovet for at reflektere historisk over sig selv og sit eget emnefelt. Der er historiestillinger knyttet til bl. a. medicin, retshistorie og skolehistorie. Videnskabshistorie udøves både af folk med basis i enkeltvidenskaberne selv og af historikere. Militærhistorie er et felt for sig.

Dernæst findes der jo en række kulturhistoriske fag. En gruppe har menneskelige bevidsthedsytringer som hovedfelt – idéhistorie, folkloristik og religionshistorie. Litteraturhistorien er det også naturligt at henregne hertil. Med musikhistorie og filmhistorie er vi på vej over i en anden gruppe kulturfag, som også er ude efter den mentale side, men hyppigt arbejder med et konkret genstandsmateriale: etnologi, arkæologi, klassisk arkæologi (som har specialiseret sig i de før-